

Een koelvat door Gregorius van der Toorn

Koelvaten zijn op zichzelf reeds zeldzame voorwerpen in Nederland. De weinige voorbeelden die we kennen zijn vrijwel uitsluitend in Den Haag gemaakt en wel voor vooraanstaande geslachten als de Van Pallandt's, de Torck's en de Van Heeckeren's. Dit zilveren koelvat (afb. 1 en 2) is met zijn lengte van 64 cm, breedte van 42 cm en hoogte van 28 cm het grootst bekende Nederlandse exemplaar. Het gewicht bedraagt ca. 8 kg. De versiering met takken, bladeren en bloemen is zeer typerend voor de Haagse rococo-stijl. Men kan zonder meer stellen dat dit koelvat het meest importante stuk is, dat in deze stijl in Nederland is gemaakt. De jaarletter W geldt voor 1768, maar voor de zilvermeden

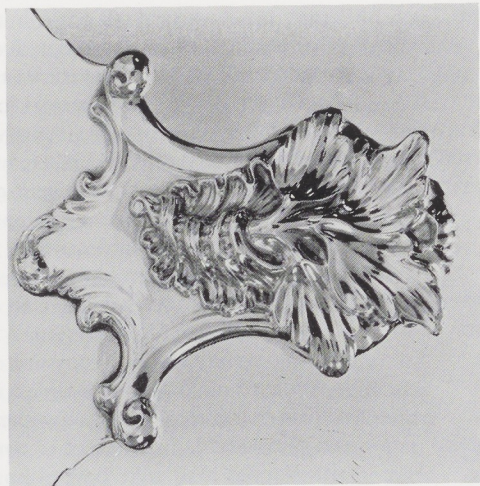
begon het jaar op de dag van hun schutspatroon St. Eloy, 1 december. De zeer vaardige zilversmid Gregorius van der Toorn (1715-1768), wiens werk overigens in het Rijksmuseum nog slechts vertegenwoordigd was door een blaker, moet dit koelvat wel als allerlaatste werk gemaakt hebben. Hij overleed nl. op 4 januari 1768.

Hij zal het dus nog in december 1767 hebben voltooid. Een kleiner koelvat van zijn hand (uit 1760) bevindt zich op kasteel Duivenvoorde te Voorschoten.

Het is nog niet bekend voor wie dit koelvat is vervaardigd. Aan beide zijden is een wapen gegraveerd. Het éne wapen, met een ontwortelde boom, ziet er contemporain uit. Wapens met zulke bomen komen vooral

Afb. 2. Handvat, detail van afb. 1.

voor in Drente en Groningen. Het zou het wapen van de familie Hillebrandes kunnen zijn. Het andere wapen, dat er in de 19de eeuw op moet zijn gegraveerd, is dat van de familie Hiddingh. Volgens de veilinghouder Sotheby in Londen, waar het koelvat op 25 oktober 1973 werd geveild, is het stuk afkomstig uit Zuid-Afrika. Dit maakt het waarschijnlijk dat het koelvat in het bezit is geweest van Willem Hiddingh of diens nakomelingen. Immers, Mr. Willem Hiddingh, geboren in 1773 te Hoogeveen, die in Groningen rechten studeerde, en in 1795 advocaat werd bij het Hof van Drente, vertrok in 1797 voorgoed naar de Kaap de Goede Hoop, omdat hij lastig gevallen werd om zijn prinsgezindheid. Hij werd daar raadsheer bij het Hof van Justitie te Kaapstad. Het is nog niet gelukt een verbinding te leggen tussen de families Hiddingh en Hillebrandes.

Over het gebruik van dit soort vaten is vreemd genoeg nog weinig bekend. Het meest waarschijnlijk is de opvatting dat dergelijke grote pronkstukken tijdens feestelijke bijeenkomsten dienden om ter plaatse zowel flessen wijn in ijskoud water te koelen als de gebruikte glazen te spoelen en deze te laten uitlekken, door ze met de voet aan de rand op te hangen.